

**SULTAN I. ALÂEDDİN KEYKUBAD ADINA,
METBÛ MELİKLERCE BASTIRILAN MÜŞTEREK SİKKELER**

Halit ERKİLETLİOĞLU (*)

Gıyaseddin Keyhüsrev, Bizans'tan dönüp Konya tahtına oturunca; büyük oğlu Keykâvus'u Malatya'ya, Alâeddin Keykubad'ı da Tokat'a melik olarak tayin eder (1). Yedi yıl burada kalan Keykubad, babasının 23 Zilhicce 607 (Mayıs -1211) tarihinde ölümü üzerine, Sivas'ta tahta oturmuş olan ağabeyi İzzeddin Keykâvus ile şiddetli bir mücadele başlatır. Bu sıralarda Tokat'ta kestirmiş olduğu bakır

Nu : 1 Dîrkem (AR)

YÜZÜ : Sultanın bizzat kendisi olduğunu tahmin ettiğimiz, dörtnala koşmakta olan atın üzerinde arslan avlayan bir süvâri resmi görülmektedir. Süvârinin sol tarafında : "Emir-ül mü'minin", sağ tarafında : "En-Nasır Lidin-illâh" ibâresi yer almaktadır.

(Resim : 1/A)

Alâeddin Keykubad'ın meliklik zamanına ait H/608 tarihli ve Tokat baskılı sikkesinin yüzü.

Çapı : 24 mm. Ağ : 2.98 gr.

ARKA YÜZÜ : "El-Melik el-mansur Alâed-devle Ved-din Ebu-l Muzaffer Keykubad bin Keyhüsrev nasr emir-ül mü'min'in"

Çevresinde : Duribe bibelde Tokat cne saman ve sittemae (H/608). (2)

(Resim : 1/B)

Alâeddin Keykubad'ın H/608 tarihli ve Tokat baskılı sikkesinin arka yüzü.

(*) Serbest Dışhekimî

ve gümüş sikkeleri saltanatta iddia sahibi olduğunun delilleri olarak kabul edebiliriz.

Keykubad'ın Tokat'ta darp ettirdiği ve koleksiyonumuzda bulunan çok nâdir bir gümüş sikeyi, önemine binaen arzetmeyi uygun bulduk.

Ağabeyi ile mücâdelesinde muaffak olamayan Alâeddin Keykubad, önce muhkem Ankara kalesine sığınır. Sonra teslim olur ve Malatya civarındaki Minşar ve Kezirpert kalelerine götürülerek hapsedilir. (H/609 - M/1212) (3).

H/617 (M/1220) târihinde İzzeddin Keykâvus'un ölmesi ile Sivas'ta tahta çıkan Alâeddin Keykubad, Selçuklu devrinin en büyük hükümdarı olup, "Uluđ Keykubad" ismi ile anılır. O'nun zamanında Selçuklu devleti en kudretli ve mes'ud devrini yaşar. Bu kudre-

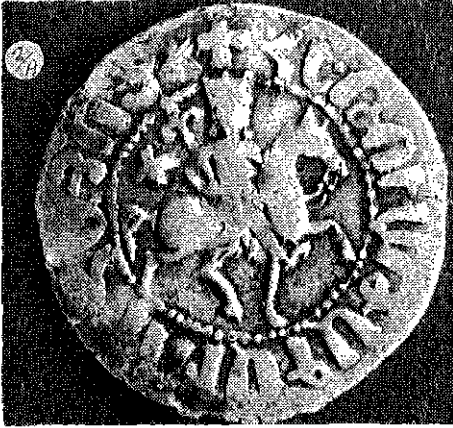
Nu : 2 Dirhem (AR)

YÜZÜ : Elinde teber tutan bir süvâri ve Ermeni harfleri ile "Hetum Tavur Hayut" yazısı.

Çapı : 29 mm.

Ağ : 2.75 gr.

ARKA YÜZÜ : "Es-Sultan Ül-Muazam Alâeddin Keykubad bin Keyhüsrev" yazıları vardır. (5).

(Resim : 2/A)

Ermeni Tekfur'unun Alâeddin Keykubad I adına bastırıldığı gümüş sikkenin Ermeni harfleri ile yazılı ön yüzü.

(Resim : 2/B)

Ermeni Tekfuru Hetum'un, Alâeddin Keykubad I adına bastırıldığı sikkenin arka yüzü.

- (1) İbni Bibi, Anadolu Selçukî Devleti Tarihi, Ank. 1941, s. 42 Kerimeddin Mahmud Aksarayî, Selçukî Devletleri Tarihi, Ank. 1943, s. 129 Anonim Selçukname, Çev.: Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk, Ank. 1952, s. 27
- (2) Selçuklular'ın Nadir Paralarından Bazıları ve Cimri'nin Sikkeleri, Yapı ve Kredi Bank. Nüsmatik Yayınları, Nu.: 2, İst. 1972, s. 7
- (3) İbni Bibi, s. 58

tin tesiri veneticesi olarak çevredeki bir çok devlet, Selçuklular'a tabii olmuş ve Keykubad adına sikkeler darp ettirmiştir.

Bu cümleden olarak Keykubad'ın Ermeni krallığına karşı yaptığı seferi neticesinde, Ermeni kralı Hetum'la H/629 (M/1231) tarihinde bir anlaşma yapılır. Anlaşmaya göre: Ermeni kralı, her yıl sultanın hizmetine 300 mızrak (bir mızrak = iki süvari, iki yaya) asker gönderecek, Sis (Kozan) şehrinde câmi yapacak ve hutbe okutacak, Keykubad adına sikkeler kestirecek ve İzzeddin Keykâvus zamanında ödenmekte olan haracı iki misline çıkaracaktır (4).

Bu anlaşmanın gereği olarak darbedilen sikkeler şu şekildedir:

Nu : Bakır (AE)

YÜZÜ : "El imam el Mustansır emir-ül mü'minin El Melik El-Mesud Rükneddin Mev."

Çapı : 19 mm. Ağ : 3,6 gr.

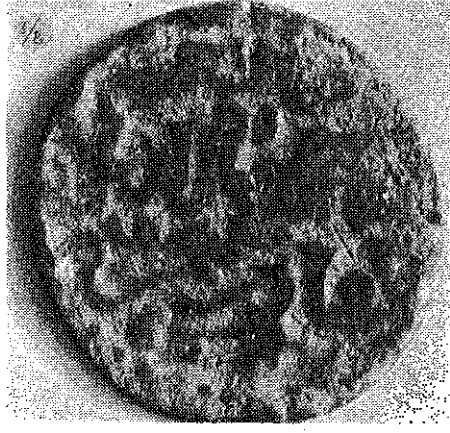
ARKA YÜZÜ : "El Sultan El-Muazzam Alâeddünya ved'din Keykubad bin Keyhüsrev."

ETRAFI : Erbaa işriyn.

(Resim : 3/A)

Hisnkeyfa ve Amid Artukluları meliği Mesud Rükneddin Mevdûd'un, Alâeddin Keykubad I adına bastırıldığı sikkenin ön yüzü.

(Resim : 3/B)

Mesud Rükneddin Mevdûd'un Alâeddin Keykubad I adına bastırıldığı sikkenin arka yüzü.

Keykubad adına sikkeler darp ettiren bir diğer devlette Artuklular olmuştur. İzzeddin Keykâvus zamanında başlayan Selçuklular'ın doğuya genişleme siyaseti, H/617 (1220) yılı başlarında sultanın ölmesi ile inkıtaa uğrar. Nitekim saltanat değişmesinden etkilenen Hisn-Keyfâ (Hasankeyf) ve Amid (Diyarbakır) Artukluları, tekrar

(4) Osman Turan, İslâm Ansiklopedisi, Keykubad Mad. İst. 1977, c. 6, s.650, Prof. Dr. Osman Turan, Tarihi Takvimler, Ank. 1948, s. 77

Eyyübi tabiiyetine dönerler. H/619 (M/1222) yılında Nasıreddin Mahmud'un ölümü üzerine oğlu Mes'ud Rükneddin Mevdud tahta geçer ve Erbil hükümdarı Muzafferüddin Gök-böri ile Şam Eyyübi hükümdarı Melik-ül Muazzam İsa, hep birlikte Eyyübi hükümdarı Melik Eşrefe karşı ayaklanırlar.

Yeni siyasi gelişmeler üzerine Melik Eşref, Alâeddin Keykubad'ı bu birliği dağıtmak üzere teşvik eder. Sultan Alâeddin, bu fırsatı değerlendirerek, H/623 (M/1226) baharında Hısn Mansur (Adıyaman), Kâhta ve Çemişkezek kalelerini muhasara ve zapteder. İşte bu mağlûbiyet üzerine Hısn-keyfâ ve Amir Artuklular'ı Meliği Mes'ud Rükneddin Mevdud, Alâeddin Keykubad'a tâbi olarak sikkeler bastırır (6).

Adı geçen sikkeler, H/624 (M/1227) târihli olup, darp yeri Amid'dir. Kayseri müzesi eski eser envanterinin 4677/7 ayısında kayıtlı sikkeler şöyledir.

Görüldüğü gibi sikkeler üzerinde devrin Abbasi halifesi İmam Mustansır (Billâh), Sultan Keykubad ve Melik Mes'ud Rükneddin Mevdud'un isimleri bulunmaktadır (7).

Yukarıda zikredilen hadiseler H/623 (M/1226) senesinde vuku bulur. Melik Mevdud'un H/624 (M/1227) senesinde Eyyübi hükümdarları Melik Kâmil ve Melik Eşref adlarına kestirmiş olduğu sikkeleri bulunmaktadır (8). Bu durum H/624 yılı başlarında Eyyübi-ler'e tabii olan Artuklular'ın aynı sene içinde metbu değiştirerek Selçuklular'a tabii olduklarını izah etmektedir.

Selçuklular'ın bu ittifakları H/629 (M/1231-32) târihine kadar sürer. Bu târihte Eyyübi hükümdarı Melik Kâmil, Amid'i zaptederrek Melik Mevdud'un hakimiyetine son verir. Melik Mevdud Kahi-re'ye götürülür. Orada önce ikta verilir; sonra hapsedilir. Melik Kâ-

(5) İsmail Galib, Takvim-i Meskukâti Selçukiye, Kostantiniye, 1309, s. 37, Nu.: 50. / Ahmed Tevhid, Meskukâti Kadime-i İslâmiye Kataloğu, Kısım-ı râbi, İst. 1321, s. 182, Nu.: 305-306. / İbrahim-Ceşriye Artuk, İst. Arkeoloji Müzeleri Teşhirdaki İslâmi Sikkeler Kataloğu, İst. 1970, c. 1, s. 363, Nu.: 1106

(6) Prof. Dr. Osman Turan, Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, İst. 1973 s. 179

(7) Mehmet Çayırdağ, Artukoğullarından Melik Mesud Rükneddin Mevdud'un I. Alaadin Keykubad adına bastırması olduğu Sikkeler, Türk Mümismatik Der. Yay. Bülten 6-7, İst. 1981 s. 50 (Bu para da baskı yeri beli değildir. Ancak koleksiyoncu Sn. Tuncer Şengün'de bulunan bir nüshasında Amid baskı yeri okunmaktadır.)

(8) Artuk, c. 1, s. 395, Nu.: 1214

mil'in ölmesi ile serbest kalır ise de sonra Moğollara sığınır ve neticede onlar tarafından öldürülür (9).

Sultan Alâeddin'in H/623 (M/1226) baharında girdiği doğu herkatı neticesinde MARDİN ARTUKLULAR'ı da Selçuklu devletine tâbi olurlar. Mardin Artuklular'ı hükümdarı Artuk Arslan'ın Dü-

Nu : 4 623 Bakır (AE)

YÜZÜ : Ortada bir portre etrafında :
"Es Sultan Üi-Azam Alâeddin Key-
kubad bin Keyhüsrev."

Çapı : mm. Ağ : gr.

ARKA YÜZÜ : "El İmam Üi-Mustan-
sır Billah emir ül müminin el Melik
ül Mansur Artuk seneti selâse ve iş-
riyn sittemie (623)." (10)

Nu : 5 624 Gümüş (AR)

YÜZÜ : "El imam ül Mustansır Bil-
lah El-Melik ül-Mansur Artuk"
Etrafında : Erbaa İşriyn

Çapı : 22 mm. Ağ : 2.90 gr.

ARKA YÜZÜ : Es-Sultan ül-muaz-
zam Keykubad bin Keyhüsrev.
Etrafında : "Durube haza ed-dirhem
bi Düneysır seneti." (11)

Nu : 6 625 Düneysır Gümüş (AR)

YÜZÜ : Nu : 5'in aynısı olup,
Etrafında : "Hamse ve işriyn ve sit-
temie."

Çapı : 22 mm. Ağ : 2.90 gr.

ARKA YÜZÜ : Nu: 5'in aynısıdır. (12)

(Resim : 6/A)

Mardin Artukluları hükümdarı Artuk Arslan'ın, Alâeddin Keykubad I adına bastırıldığı 625 Düneysır darp yerli sikkesi.

(Resim : 6/B)

Aynı sikkenin arka yüzü.

(9) Turan, Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, s. 180

(10) İsmail Galib, Meskûkât-ı Türkmaniye Kataloğu, İst. 1311, s. 60, Nu.: 89
Behzad Butak, XI, XII, XIII üncü Yüzyıllarda Resimli Türk Paraları, İst.
1947, s. 43, Nu.: 48-49

(11) Tevhid, s. 180, Nu.: 301

(12) Galib, s. 62, Nu.: 91 / Tevhid, S. 181, Nu.: 303-303 / Putak, s. 44, Nu: 51,
Artuk, s. 400, Nu.: 1228

neysir'da darbettişdiği bakır ve gümüş H/623 (M/1226), 624, 625, 626, 632 ve Mardin baskılı H/636 (M/1236-37) tarihli sikkeleri bu metbuluğun delilleridir. H/597-636 tarihleri arasında hükümdarlık yapmış olan Nasreddin Artuk Arslan zamanında darp edilen sikkeler şöyledir :

Nu : 7 626 Düneysir Gümüş (AR)
YÜZÜ : El imam ül-Mustansır Billah
El-Melik ül-Mansur Artuk.
Etrafında : Sitte işriyn ve sittemie.

Çapı : 21 m. Ağ : 2.90 gr.
ARKA YÜZÜ : Es-Sultan ül-muazzam
Keykubad bin Keyhüsrev.
Etrafında : Bi Düneysir sene duribe
haza el dirhem. (13)

(Resim : 7/A)

Artuk Arslan'ın, Alâeddin Keykubad I adına bastırđıđı 626 Düneysir darp yerli sikkesi.

(Resim : 7/B)

Aynı Sikkenin arka yüzü.

Bu iki sikke şu şekildedir :

Nu : 8 Düneysir Gümüş (AR) H/632
YÜZÜ : Nu : 5'in aynısı olup sene :
"İsneyn ve selâsin ve sittemie" (632)
tarihi vardır.

Çapı : 22 mm. Ağ : 2.90 gr.
ARKA YÜZÜ : Nu : 5'in aynısıdır.
(15)

Nu : 9 Mardin Bakır (AE) H/634
YÜZÜ : Saçları bağlı, başı öne eğik
büst.
Etrafında : Es-Sultan ül-muazzam
Alâed-dünya ved bin Keykubad Ka-
sım emirül müminin.

Çapı : mm. Ağ : gr.
ARKA YÜZÜ : El-imam ül-Mutansır
Emir ül-müminin El-Melik ül-Man-
sur Artuk.
Etrafında : Duribe bi Mardin seneti
erba ve selasin ve sittemie. (16)

(13) Galib, Takvim, s. 36, Nu.: 57/Tevhid, s. 181, Nu.: 304

(14) Turan, Doğu Anadolu Tarihi, s. 179

(15) Tuncer Şengün Koleksiyonunda

(16) Galib, s. 67, Nu.: 99-100/Butak, s. 46, Nu.: 55/Artuk, s. 402, Nu.: 1234

Sultan Alâeddin Keykubad'ın 10 Ağustos 1230 tarihinde Celâeddin Harizm-Şah'ı mağlûp etmesi ile, Selçuklu ordusu Amid, Erzen, Meyyafarkin ve Siirt'i yağma ve işgâl eder (1231) (14). Buradan Mardin bölgesine geçerek bu bölgeyi de ele geçirir (H/626 - M/1229). Bu tarihten sonra Keykubad adına bastırılan H/632 (1235) ve H/634 (M/1237) tarihli iki sikkenin bulunması, Artuk Arslan'ın hem Melik Kâmil'e ve hem de aynı anlarda bu bölgede esen Moğol tehlikesine karşı Selçuk himayesine devam ettiği anlamını taşır.

Sultan Alâeddin Keykubad'a karşı kin besleyen Melik Kâmil'in H/633 (M/1236) senesinde Urfa, Harran, Düneysır (Koçhisar)'ı tahrip etmesi ile aralanan Artuklu bağımlılığı, Keykubad'dan sonra II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Amid, Sincar ve Nusaybin'i yeniden Artuk Arslan'a iktâ olarak vermesi ile devam eder. Otuzbeş sene Mardin tahtında oturmuş olan Artuk Arslan ise H/636 (M/1238-39) yılında ölmüş veya Oğlu tarafından öldürülmüştür (17).

Bu duruma göre sayın İbrahim - Cevriye Artuk'un "İstanbul Arkeoloji müzeleri teşhirdeki İslâmi sikkeler kataloğu" 1230 numara da kayıtlı (18) H/636 tarihli Keyhüsrev adına bastırıldığı belirtilen sikkenin şüphe ile karşılanması gerekir çünkü bu tarihte Alâeddin Keykubad henüz hayatta idi. Aynı şekilde, İsmail Galib'in "Mesukat-ı Türkmaniye Kataloğu"nda 101 numarada kayıtlı H/637 tarihli para da şüphelidir zira. Artuk Arslan bu tarihte ölmüş bulunuyordu (19).

Onyedi seneden fazla saltanat sürdürdükten sonra 45-50 yaşlarında Kayseri'de ölen Keykubad zamanında Selçuklu devleti tam bir ilkbâl devri yaşamış ve halifenin kendisine yazdığı menşur ve mektuplardaki hitabı olan "SULTAN ÜL AZAM" sıfatına tam anlamı ile lâyık olmuştur.

(17) Turan, Doğu, AN. Tarihi, s. 182

(18) Artuk, s. 401 Nu.: 1230

(19) İsmail Galib, Mes. Türk. Kat. s. 68, Nu.: 101

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions.

2. It is essential to ensure that all entries are supported by appropriate documentation and receipts.

3. Regular audits should be conducted to verify the accuracy of the records and to identify any discrepancies.

4. The second part of the document outlines the procedures for handling disputes and resolving conflicts.

5. It is important to establish clear communication channels and to address any issues promptly and fairly.

6. The third part of the document provides information on the various services and products offered by the organization.

7. These services are designed to meet the needs of our customers and to provide them with the highest quality of care.

8. The fourth part of the document discusses the financial aspects of the organization, including revenue and expenses.

9. It is important to maintain a clear understanding of the organization's financial health and to ensure that all financial transactions are properly recorded.

10. The fifth part of the document outlines the organization's commitment to environmental sustainability and social responsibility.

11. We are committed to reducing our carbon footprint and to supporting the local community through various initiatives.

12. The sixth part of the document provides information on the organization's governance structure and the roles of its various departments.

13. It is important to ensure that all departments are working together effectively to achieve the organization's goals.

14. The seventh part of the document discusses the organization's future plans and its vision for the coming years.

15. We are confident that our commitment to excellence and our dedication to our customers will ensure a bright future for the organization.

16. The eighth part of the document provides information on the organization's contact details and how to reach us.

17. We welcome any feedback or suggestions from our customers and are committed to providing the best possible service.

18. The ninth part of the document discusses the organization's policies and procedures, including those related to privacy and data protection.

19. It is important to ensure that all data is handled securely and that our customers' privacy is protected at all times.

20. The tenth part of the document provides information on the organization's history and its achievements over the years.

21. We are proud of our long-standing reputation for excellence and our commitment to providing the highest quality of service.

22. The eleventh part of the document discusses the organization's commitment to diversity and inclusion.

23. We believe that a diverse and inclusive workforce is essential for our success and for providing the best possible service to our customers.

24. The twelfth part of the document provides information on the organization's awards and recognition.

25. We are proud to have received numerous awards for our commitment to excellence and our dedication to our customers.